

gleichsweise gewaltarm abliefen: die Ausgrenzung war schwach. Dazu kommt noch die Bedeutung einer breiten «civil society», die wenig auf den Staat angewiesen war. Ähnlich kann man möglicherweise auch die Schwäche des politischen Separatismus erklären, dessen Alternative undefiniert blieb und der nur bei starken Strukturverwerfungen in klar umgrenzbaren Ambientes auftrat. Soziale Auseinandersetzungen waren dagegen im internationalen Vergleich gelegentlich sehr gewaltintensiv, nämlich dann, wenn in konkreten Konjunkturen der Versuch gemacht wurde, den Gegner völlig zu vernichten. Wie sich in Katalonien im untersuchten Zeitraum zeigte, machten soziale Auseinandersetzungen Verhandlungserfolge des politischen Minderheitsnationalismus nicht unmöglich, da der ökonomische Strukturgegensatz auch die Existenz gemeinsamer Interessen bedeutete, die nationale Ausgrenzung gering blieb und das politische System im Bereich der Minderheit reich gegliedert war, wenn sich die notwendige nationale Aktionseinheit natürlich auch eher in Zeiten ökonomischer Prosperität herstellen ließ. Es wäre zu diskutieren, ob Nationalbewegungen wie die katalanische, die eine effiziente Verwaltung errichtete, zur Mobilisierung und Organisation der Bevölkerung und zur Säkularisierung der Werte beitrug, generell als Träger eines Modernisierungsprozesses angesehen werden können.

Guillem Calaforra (Benaguasil)

La «unitat de la llengua catalana»
com a fet científic
i com a *argumentum ex auctoritate*:
revisió crítica

Un dels aspectes més desatesos en les ciències humanes i socials és la reflexió al voltant de la gènesi i l'ús de les teories. El discurs científic madur que sorgeix dels àmbits acadèmics més actius, amb prou feines arriba a deixar lloc, actualment, per a consideracions d'origen sociològic i epistemològic. Sembla com si aquestes disciplines fossin alienes a plantejaments i anàlisis que, tanmateix, s'han mostrat ben productius per explicar i entendre la història de les ciències naturals. Aquest fenomen, sens dubte, té uns resultats negatius per a les ciències de l'home i de la societat, ja que els estudis que s'hi produeixen acaben de vegades assemblant-se a àmbits discursius allunyats del pensament pròpiament científic, com la teologia o la creació literària. La reflexió sobre la ciència i el mètode és, ara com ara i en camps com la lingüística, necessària i urgent: no sols per reduir al seu abast objectiu l'abisme fallaç entre les ciències, sinó també per entendre *tout court qui diu què i per què* —per exemple, entre els lingüistes.

Pel que fa als estudis lingüístics, el present treball exemplificarà una de les línies d'estudi que es poden seguir en el sentit que ens interessa. Els lingüistes no solen interrogar-se sovint sobre els aspectes menys explícits de les teories que manegen, sobre els factors que en decideixen la circulació i l'acceptació, sobre la lingüística com a institució ... I també, certament, sobre com enquadrar i tipificar llurs metodologies en el conjunt del coneixement científic. Les presents pàgines són només part d'una recerca

de més llarg abast,¹ que ha estat iniciada perseguint diversos casos en la lingüística catalana d'allò que la retòrica clàssica anomenava *argumentum ex auctoritate*. Més que no pas d'una qüestió, es tracta d'una constel·lació temàtica, formada per diverses línies possibles — diversos *intelligible fields* — que mantenen una coherència interna. Un dels rastres més interessants d'aquest *politema* consisteix en l'aplicació del criteri d'autoritat al problema de la «unitat lingüística» catalanòfona. És la pista que el present treball tractarà de seguir.

1 Un tret fonamental per entendre l'argument d'autoritat com a fenomen discursiu és la seva independència respecte a la verificabilitat o a l'evidència que hom en pugui tenir. L'autoritat intel·lectual consisteix, en part, en el reconeixement atorgat per la societat a individus que es distingeixen per determinats mèrits; es tracta, per tant, de l'acceptació d'una jerarquia referida a superioritats en l'argumentació (*cf. infra*, «prioritat discursiva»), acceptació regulada socialment i sotmesa a determinats mecanismes de control. Així, qui pretèn erigir-se en autoritat ha de demostrar que mereix un *status* intel·lectual, sancionat per determinades institucions i legitimat per la superació de determinats rituals i proves. Més concretament, la concessió de les titulacions acadèmiques confereix un poder de preeminència a l'hora d'argumentar sobre camps concrets del coneixement i, d'aquesta manera, aconsegueix allunyar de la legitimitat socialment reconeguda les opinions del profà. La societat, per la seva banda, accepta aquest

¹ La base original fou un estudi que vaig emprendre per identificar les connotacions ideològiques en la historiografia lingüística catalana (CALAFORRA 1993). Diverses pistes em van portar, més tard, a l'anàlisi de la lingüística catalana com a discurs i de la comunitat científica que la produeix. Aquest treball, concretament, deu molt a diversos col·legues i amics, especialment al filòsof Miquel Aleixandre. Sense el seu auxili i el seu consell, hauria estat senzillament impossible de realitzar. La dra. Christine Bierbach en va llegir una versió prèvia, i li dec un agraïment per les seves pacients observacions.

estat de coses, que forma part de la «normalitat», per raons que veurem més endavant.²

El problema sorgeix en tres casos: 1. quan la comunitat científica fa ús intern del criteri d'autoritat, 2. quan l'empra enfront de la societat però sense consciència del valor *real* d'aquest tipus d'argument, o 3. quan fa això mateix però sense l'acceptació del conjunt social. El primer cas significa la introducció d'un element exterior al discurs pròpiament científic, ja que immobilitza la capacitat de revisió de determinats enunciats i, al mateix temps, constitueix un dels dispositius interns de control en la comunitat científica, un mecanisme que assegura el manteniment de l'ordre i el desenvolupament de la *ciència normal* emmarcada en el paradigma del moment.

Per raons de simplicitat, dirigirem la present crítica epistemològica a l'argument d'autoritat des de coordenades teòriques pròximes a les de Hans Albert. El seu anomenat *criticisme racional* o *racionalisme crític*, d'encuny post-popperia, permet de situar fàcilment els enunciats científics en l'àmbit de la fallibilitat permanent, i d'allò que Lluís V. Aracil anomena *argumentació-discussió*.

Amb aquest enfocament es posa de relleu, clarament, la inconsistència del criteri d'autoritat i la seva incompatibilitat amb el progrés de la recerca. La creació d'*auctoritates* implica la prohibició tàcita de debatre els enunciats que aquestes produeixin; això, acompanyat de la veneració que les autoritats solen suscitar, pot assimilar el funcionament de la comunitat científica al de determinats subgrups socials cohesionats per motivacions purament ideològiques o religioses. En un pla metafòric, la consolidació acrítica del criteri d'autoritat afavoreix la creació de múltiples *Ministeris de la Veritat* a l'estil d'Orwell (cosa que, de

² Diverses observacions sobre aquestes qüestions van ser fetes amb notable acuitat per BERGER / LUCKMANN 1966: 95-104; no ens hi podem, però, aturar ara.

fet, s'ha esdevingut més d'un cop).³ En conseqüència, l'anàlisi crítica dels *argumenta ex auctoritate* no sols ens ajudarà a entendre una part del funcionament intern i extern (social) de la ciència, sinó que ens posarà en guàrdia davant els perills d'una forma de pensament dogmàtic.

Ha estat insinuat anteriorment que l'argument d'autoritat té dos àmbits possibles d'aplicació. La idea es veu clara si fem la distinció entre el grup que solem anomenar *comunitat científica*, d'una banda, i la societat global on aquesta s'insereix, de l'altra. En la seva aplicació externa, el criteri d'autoritat serveix per assolir o mantenir el control efectiu sobre àmbits concrets de discurs enfront de la resta de la societat; és, en aquest sentit, una eina de *poder*. Ben diferent, en tots els sentits, és la seva aplicació interna. L'ús de l'autoritat, dintre de la comunitat científica, és un factor que tracta d'aconseguir la immunització de les disciplines respecte a la crítica interna i, al mateix temps, contribueix a la consolidació institucional del discurs científic dominant. No és estrany que el tancament epistemològic que això crea porti, fins i tot, al funcionament sectari i a la punició de la dissidència. Dit amb una gràfica metàfora, l'argument d'autoritat és una de les possibles *policies del paradigma*. No obstant, el recurs a l'autoritat pot tenir també el seu aspecte positiu, ja que sovint és un senzill i ràpid exercici d'humilitat i modèstia — especialment, quan hom es veu obligat a tractar temes i problemes que no domina suficientment. En aquest cas, en veiem clarament una possible utilitat positiva. Més greu, sens dubte, és el cas en què l'estudiós el fa servir conscientment per basar-hi un *status* o un projecte de superioritat discursiva dins la mateixa disciplina. No ens estendrem, per ara, en aquesta línia: només cal parar esment en la doble naturalesa del criteri que analitzem.

³ Tot això no té res a veure amb el respecte i la continuïtat que demana la recerca dels investigadors més madurs i prestigiosos: el reconeixement i la superació dels mestres és la millor manera d'entendre'ls i d'aprofitar-ne el magisteri. Sembla que és així com cal entendre algunes idees de Polanyi sobre el tema (POLANYI 1958: 53, per exemple). Sense perdre de vista, però, que aprendre del mestre també inclou una part de crítica, per superar-lo.

El criteri d'autoritat pot trobar també la seva realització efectiva en forma de petites — o no tan petites — tradicions teòriques i argumentatives en el si de les disciplines. Sembla que fou Francis Bacon el primer a criticar radicalment i explícita la tradició com a autoritat (cfr., per exemple, el pròleg i els §§ 44, 45, 84 i 90, plens encara d'interès, del seu *Novum Organum*, Liber I). Algunes idees de Bacon troben un ressò llunyà en l'anàlisi actual de Hans Albert, potser un dels textos més encertats sobre el significat epistemològic de la tradició (ALBERT 1971: 30-44). D'altra banda, la tradició com a autoritat no és aliena, certament, a l'anomenat «invent de tradicions», tan visible i ben estudiat en el camp historiogràfic (HOBSBAWM / RANGER 1983: 13-25, i *passim*). Però aquest és un altre aspecte de la qüestió.

2 Baixem a les concrecions de la llengua i les llengües. El cas que serveix de motiu i exemple per a aquest estudi és, concretament, un dels debats més intensos que ha desenvolupat en aquest segle la meua comunitat lingüística: la discussió sobre la dialèctica unitat / diversitat en la llengua catalana. Les veus en contra de la *unitat de la llengua* solen partir — encara que no exclusivament — de l'àmbit valencià, i es poden resumir en dos grups: els qui rebutgen la solució de continuïtat llatí-protoromanç / àrab / català, i els qui assenyalen una independització progressiva del *valencià* respecte al tronc comú amb el *català*. D'altra banda, és sabut que les institucions acadèmiques (universitats, I.E.C., etc.) i la intel·lectualitat en general s'oposen a les tesis del secessionisme lingüístic. No ens ocuparem ara d'analitzar el discurs secessionista, ja que, a banda de la pobresa argumentativa que el caracteritza, ha estat estudiat per altres autors (PÉREZ MORAGÓN 1982, ARACIL 1983, BELLO 1988, MOLLÀ / VIANA 1989, etc.). És també interessant, en canvi, la posició de la *intelligentzia* i el tipus de raonaments que ha emprat en aquesta batussa; més concretament, la tàctica de l'*argumentum ex auctoritate* i la definició tautològica del concepte «llengua».

Fa una mica de vergonya, encara ara, d'haver de reiterar una idea que ja sembla tòpic: la definició de «llengua» i «dialecte» és, en molt bona part, *extralingüística*. L'homogeneïtat estructural no

és, ni molt menys, un factor suficient per retallar o unir cap *continuum* lingüístic, ja que hi influeixen factors històrics, socio-polítics, literaris, etc. Com diuen CHAMBERS / TRUDGILL 1980: 5:

[...] paradoxically enough, a 'language' is not a particularly linguistic notion at all. Linguistic features obviously come into it, but it is clear that we consider Norwegian, Swedish, Danish and German to be single languages for reasons that are as much political, geographical, historical, sociological and cultural as linguistic. [...] The term 'language', then, is from a linguistic point of view a relatively nontechnical term.

La bibliografia referent a aquest punt és més que abundosa, i hauria de fer meditar a molts col·legues que encara creuen que, des de la perspectiva dels trets estructurals, es pot decidir què és *llengua* i què és *dialecte* (o, més exactament, quines *varietats* són *supraordinades* i quines són *subordinades*).⁴

L'esment explícit del *continuum* germànic-septentrional — que Chambers i Trudgill basen en els estudis de Haugen — ens serveix, encara, per recordar el cas del neerlandès. Des del punt de vista estructural, aquesta llengua germànica no és altra cosa que una continuació dels parlars baix-alemanys o *Plattdeutsch*. La progressiva independització política, literària i econòmic-social dels Països Baixos ha anat consolidant una visió socialment difosa de l'estatut lingüístic del neerlandès, idea acceptada i sancionada per la germanística en general. Això explica, per cert, la viabilitat sense problemes de l'actual estàndard neerlandès, enfront de la desaparició gradual del *Plattdeutsch*. Malgrat la perfecta intercomprensió amb els parlants del *Platt*, i malgrat que encara al segle XVII podem trobar rastres de la consciència d'unitat lingüística

⁴ Cfr. KLOSS 1967, FISHMAN 1972, SCHLIEBEN-LANGE 1973, CHAMBERS / TRUDGILL 1980, POLANCO 1984, MOLLÀ-PALANCA 1987, MOLLÀ-VIANA 1989, KREMnitz 1990, etc. Tots ells, amb indicacions bibliogràfiques més àmplies.

amb l'alemany, KÖNIG (1978: 103) assenyalava com a motius de la consideració diferenciada del neerlandès:

1. Es bestand in den Niederlanden vom Mittelalter an ein reges geistiges Leben und eine Literatur im Landesdialekt.
2. Die Massierung bedeutender Städte auf kleinem Raum schuf eine viel dichtere soziolog. Basis als z.B. der weite nd. Raum.
3. Der Adel hat keine Affinität zum Hochdeutschen, sondern prägte vielmehr schon in früher Zeit eine eigene Kultur, die vom Süden eher kopiert wurde.
4. Der Freiheitskampf der Niederländer gegen die Spanier zeugt von früh entwickeltem Nationalbewußtsein.
5. Auch die religiöse Sonderung im Calvinismus ließ Gemeinsamkeiten mit dem kath. rhein. und prot. norddt. Raum nicht aufkommen.

La citació és llarga, però s'ho valia: cap motiu estructural, doncs; i ningú no gosarà dir que als Països Baixos o a Flandes es parla alemany — si més no, en sentit estricte. No calia, per això, que VANDEPUTTE (1983: 14) fes l'esforç autoafirmador de dir que: «Mientras que el alemán hunde sus raíces en el sur y el centro de Alemania, el neerlandés se origina a partir de los dialectos del delta de los grandes ríos. Entre el neerlandés y el alemán no sólo hay una diferencia geográfica, sino también una diferencia lingüística». No cal recórrer a la geografia física o a la *zweite Lautverschiebung* (KÖNIG 1978: 62-65) per entendre la qüestió.

Aquest llarg excurs, que tracta de recordar la diversitat de criteris per definir *llengües* i *dialectes*, serveix també per situar una mica més la qüestió tractada. La lingüística, com a ciència, ha justificat tradicionalment les seves classificacions de varietats basant-se en la descripció estructural. És precisament aquest criteri el que, en moments de situació crítica o decisió urgent, ha fonamentat l'*argumentum ex auctoritate* dirigit al públic profà. Es pot examinar ara, doncs, l'exemple que motiva l'articulació d'aquest treball: el cas de la unitat de la llengua catalana.

El conjunt d'ideologies secessionistes alludides més amunt apareix en la seva forma actual cap a mitjan dècada dels setanta,⁵ com a resposta a les possibilitats efectives de normalització lingüística i cultural al País Valencià. Davant les conseqüències de la difusió d'aquestes ideologies, i davant la virulència social amb què es presenten, els cercles representants del nacionalisme polític (de signe català) cerquen ràpidament el suport del prestigi intel·lectual; hom recorre, així, a estaments que puguin esdevenir decisoris sobre determinades matèries, relatives a assumptes importants per a la construcció nacional. El primer pas en aquest sentit es dona amb el famós manifest «La lengua de los valencianos», signat en 1975 pels membres de la *Real Academia Española de la Lengua* i l'homònima *de la Historia*. Davant la polèmica, els acadèmics expressen llur sorpresa i assenyalen que el prejudici és la font argumental dels secessionistes. També alludeixen a «consideraciones y propósitos que en nada se relacionan con la verdad de un hecho suficientemente claro para la filología y para la historia», i qualifiquen la secessió de «culturalmente aberrante». Cal assenyalar que aquest manifest fou reeditat en 1980, tot coincidint amb l'auge institucional del secessionisme valencià.

La inconsistència d'aquest recurs a la R.A.E. es veuria clarament onze anys després d'això. Efectivament, la mateixa *Academia* que abans es pronunciava de manera taxativa, en 1991 decidia refer el contingut de l'article «valenciano» del seu *Diccionario*. La polèmica que va tenir lloc durant els dies 23-25 d'octubre d'aquell any partia del fet que la R.A.E. va estar a punt de definir el valencià de la manera més ambigua possible, fent ús d'una vaguetat que possibilités interpretacions secessionistes. La ràpida reacció que això provocà en àmbits intel·lectuals no va donar lloc, però, a cap anàlisi profunda del problema: hauria estat suficient una comparació amb el manifest de 1975 / 1980, per adonar-se del perillós error que suposava el recurs a aquest tipus

⁵ Els «precedents» que se'n poden rastrejar, des del segle passat fins al segle XVI, no van tenir mai el sentit que caracteritza el secessionisme actual. Menys encara, és clar, l'ús baix-medieval de noms «regionals» per a la llengua, com «llengua valenciana», etc.: cfr. FERRANDO 1980: *passim*.

d'autoritat. No era coherent que el dictamen de la R.A.E. fos útil en 1980, però no en 1991; i, evidentment, ningú no podia acusar la *règia* corporació d'anar contra l'opinió científica, ja que la seva comesa és precisament la producció de discurs científic *oficial*. El problema del conflicte d'autoritats és, certament, el més sòlid falsador⁶ del criteri que ara estudiem: l'argument d'autoritat conté un element d'auto-negació, constituït per la possibilitat de conflicte amb ell mateix.

Tres anys després de la primera publicació d'aquell manifest, la Facultat de Filologia de la Universitat de València editava un informe de trenta-set pàgines sobre la llengua del País Valencià. Per la temàtica i els arguments, el llibret degué ser obra més o menys directa de Manuel Sanchis Guarner, i constitueix una refundició gairebé telegràfica del seu famós opuscle *La llengua dels valencians*. Plantejat per fer arribar a la societat l'opinió dels lingüistes, és un dels casos més positius d'apellació al criteri d'autoritat, ja que presenta el fet lingüístic amb to moderat i dialogant, des d'una visió sovint més *prospectiva* que no pas *prescriptiva*. Tot i la insistència en el cientisme i en el concepte estàtic d'identitat (lingüística), no s'està d'afirmar que «la normativa gramatical és matèria *sociolingüística*, en la qual els lingüistes *només*, però *també*, podem opinar» (FACULTAT DE FILOLOGIA 1978: 8; la cursiva és nostra). Fins i tot, hom arriba a plantejar la unitat lingüística com a qüestió d'*interès* per als valencians: «Sembla desaconsellable desfer la unitat que ja havia estat assolida, puix que no pot beneficiar a la comunitat» (33). No obstant, el criteri d'autoritat apareix explícit en afirmar que «en cap tractat de Filologia Romànica ni en cap Universitat del món» (29) no es considera el *valencià* com a llengua independent del *català*. La idea tàcita del text és, en el fons, presentar el criteri dels especialistes com a garantia exclusiva de legitimitat en una polèmica que fins i tot qüestiona la prioritat discursiva dels àmbits acadèmics i especialitzats.

⁶ Em permeto la llibertat de fer ús d'aquest terme a la manera de Popper; cfr. POPPER 1959: 135-155, i, a més de les pàgs. consignades en l'índex, pàg. 552; sobre la forma catalana d'aquest concepte i afins, cfr. POPPER 1959: 30.

De bell nou, un salt d'onze anys separarà una iniciativa de la seva parallela o correlativa: encara que congriat durant les sessions del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986), en 1989 apareix el *Llibre blanc sobre la unitat de la llengua catalana*. Convé remarcar que el *Llibre blanc* és una projecció, en més d'un sentit, de l'*Informe sobre la llengua del País Valencià*. L'objectiu del *Llibre blanc*, tot i no ser explícit, és de combatre especialment les polèmiques valencianes sobre la unitat lingüística, encara que el text té una utilitat molt més àmplia que això. S'hi troba novament el recurs a l'autoritat *no indígena*, ja visible en el manifest de la R.A.E.; en aquest cas, però, es fa més clar i intens, ja que els signants són romanistes d'altres països. El llibre conté una descripció, feta per capítols, dels factors històrics, estructurals, sociolingüístics i literaris que demostren la unitat de la llengua, per tal d'il·lustrar la unanimitat dels lingüistes estrangers sobre aquest fenomen. S'hi desenvolupa generosament, doncs, allò que en l'*Informe* és un resum realment esquemàtic. S'imposa, però, una reflexió: des de quan les llengües demostren llur «unitat» amb *llibres blancs*, sol·licitats a l'*expert estranger*?

La tenacitat dels partidaris del criteri d'autoritat no es limita als exemples esmentats fins ara. De fet, el *Llibre blanc* tenia un precedent en forma de manifest, semblant al de la R.A.E. El mateix any de la reedició d'aquest darrer manifest, els assistents *estrangers* al XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques signaven a Mallorca un document on s'oposaven «als intents de secessió idiomàtica que propugnen al País Valencià certs grups de pressió, per raons desproveïdes de base científica. El català, com qualsevol llengua, té una estructura definida i els romanistes del XVI Congrés consideren rebutjables aquests intents de fragmentació lingüística». Alguns dels signants serien, més tard, co-autors del *Llibre blanc*. Remarquem, novament, l'èmfasi posat en la unitat estructural, i en l'origen extracientífic del seccionisme.

Cal esmentar encara un altre manifest en aquesta línia, també de l'any 1980 — encara que fou emès el 30 de novembre de 1979 —: el «Comunicat de premsa del Grup Català de Sociolingüística», publicat en el n° 3 de *Treballs de sociolingüística*

catalana. A banda de les justes reivindicacions que el Grup feia des del punt de vista de la planificació lingüística, ens interessa especialment el punt 2: «Que aquesta llengua [...] és reconeguda per les acadèmies i les personalitats científiques d'arreu del món com a llengua catalana, reconeixement que fa el mateix Ministerio de Educación espanyol en la seva programació d'EGB i de BUP [...]». El fet que aquest Grup, capdavanter als Països Catalans en la recerca sociolingüística, fes ús del discurs d'autoritat, s'explica fàcilment per raó de les especials circumstàncies en què va haver de pronunciar-se sobre aquest espinós tema.

Encara seria possible d'esmentar altres apel·lacions a l'*expert estranger*, com les citacions de la *Gran Larousse* o de l'*Encyclopaedia Britannica*. No obstant, no paga la pena d'aturar-s'hi, ja que els exemples presentats fins ara són més que suficients per il·lustrar la qüestió.

El problema d'aquests textos, però, és que es dediquen a definir tautològicament la llengua catalana i la seva unitat. El raonament funciona més o menys d'aquesta manera: «Com a especialistes, constatem que el català és unitari perquè té aquesta història i aquesta estructura; com a especialistes, constatem que el català té aquesta història i aquesta estructura perquè és i ha estat unitari; com a especialistes, constatem que la unitat lingüística implica unitat estructural i històrica, i que la unitat estructural i històrica implica unitat lingüística». És cert que l'exemple sembla una mica irònic, però és així: la definició de la unitat lingüística amb criteris purament estructurals ens porta a un raonament circular. D'altra banda, queda clar que allò que unifica els diferents segments d'aquest cercle és el que he anomenat repetidament *prioritat discursiva*: si els experts — especialment els estrangers! — constaten un determinat grau d'uniformitat lingüística i en dedueixen una unitat «llengua», això es troba per damunt de qualsevol altre tipus de consideració.

Arribats en aquest punt, resulta fonamental de fer una distinció clara entre dos conceptes importants: *unitat sociolingüística* enfront d'*uniformitat lingüística [estructural]*. És molt possible que aquesta dualitat sigui un element clau que, en ser negligit per la retòrica de la unitat estructural, ha dificultat notablement

l'acceptació unitària del fet lingüístic. Això explica la manca de funcionament de l'argument d'autoritat, car significa que els especialistes no s'haurien plantejat realment el problema previ i principal. Efectivament, sense la (re)construcció d'una consciència social de comunitat lingüística, les crides constants a la uniformitat estructural seguiran sent *inútils combats*. En aquest sentit, els camps de treball més urgents són: la lluita contra els prejudicis lingüístics vigents, l'intens intercanvi comunicatiu entre les regions en pugna i la transformació de les actituds interdialectals. La solució d'aquests problemes és condició *necessària* per a l'acceptació social de l'anomenada *unitat lingüística*: es tracta, crument, de (re)construir la nostra unitat sociolingüística (ARACIL 1982: 129-130). Que això no sigui tasca (exclusiva) dels professionals de la llengua, és una qüestió a banda. I la diferenciació conceptual feta més amunt ens ajuda a entendre millor el problema.

Tots aquests casos de recurs a l'autoritat especialitzada tenen, segons es veu, una relació lògica entre ells, tant en la forma com en el contingut i en la intenció. A més del que ha estat comentat, s'hi poden veure algunes altres connexions interessants. D'una banda, es poden observar afinitats de llenguatge fonamentals; per exemple, la insistència en adjectius com *científic*, *evident*, *indubtable*, etc. El qualificatiu que més s'acosta al criteri d'autoritat, evidentment, és *científic*, ja que aprofita les connotacions esotèriques⁷ de l'especialització erudita. Aquest adjectiu comparteix amb *indubtable* i *indiscutible* la connotació de dogma, d'immunització a la crítica o a la matisació. *Evident* i *obvi*, per la seva banda, es refereixen a la percepció del fet, i assenyalen una dicotomia /*cec* vs. *vident*/, bastant expressiva per ella mateixa.

Un altre lloc comú d'aquest discurs és la crida a l'*objectivitat*. En aquest context, es tracta d'una referència indirecta a l'anàlisi estructural, en tant que criteri excloent. També és freqüent de recordar la *unanimitat* de la comunitat científica, cosa que lliga

⁷ En l'ús d'aquest mot no hi ha cap ironia ni cap trivialitat estilística: amb el sentit de «molt dificultós pel que fa a l'accés i a la comprensió», es pot trobar arreu del llibre de KUHN (1962: p. ex., 48-49).

bé amb el criteri de *cientificitat* i implica que la solució a la controvèrsia és tan *evident* com *indubtable*. Són trets que mostren com l'argument d'autoritat i el discurs que genera es caracteritzen per una notable coherència interna, tant de llenguatge com de pressuposicions connectades, una xarxa terminològica ben atapeïda de connexions — i connotacions — semàntiques.

Un dels punts més febles de l'edifici es troba, precisament, en la idea de la unanimitat, ja que la clivella d'aquesta unanimitat desfà la validesa de tot l'argument. És el cas, ja esmentat, del conflicte d'autoritats. Una sola excepció al *consensus eruditorum* redueix enormement l'operativitat lògica del criteri, a menys que vulguem admetre una flagrant anomia com l'existència de «ciències paral·leles». Alguns secessionistes espavilats, com per exemple Lliso Genovés,⁸ s'han dedicat a la recerca d'autoritats alternatives. Amb sospitosa habilitat, aquest autor se les compon per adduir una tirallonga de boiroses autoritats pre- i pro-secessionistes: Menéndez y Pelayo, el Marqués de Lozoya, Blasco Ibáñez [!], Azorín [?], Salvador de Madariaga, María Moliner, Manuel de Montoliu, G. Díaz Plaja, M. Mourelle de Lema, T. Luca de Tena, A. Ubieta, etc., i fins i tot Coseriu! [*sic!*] (LLISO 1990: 2-13, esp. 8-11). És clar que, en bona part dels casos, només es tracta de manipulacions del nostre diligent fulletonista; però què es pot dir de casos com Ubieta Arteta, Mourelle de Lema o G. Villapalos? Què dir del *romanista* Leopoldo Peñarroja?⁹ Certament, els secessionistes més desinformats tenen raons per creure-hi com a veritables «autoritats». Gregorio Salvador pretenia que el mot «català» no aparegués enlloc de l'entrada «valencià», en el Diccionari de la R.A.E.; si finalment hom hagués adoptat el seu criteri,

⁸ El secessionisme ha pres dues actituds diferents pel que fa al criteri d'autoritat: el rebuig (cfr. ADLERT 1977: 32-33; SIMÓ 1975: 83) o la recerca d'autoritats alternatives (cfr. supra; GUINOT 1988: 8-9, 18-19).

⁹ Em refereixo a l'autor d'*El mozàrab de Valencia*, sorprenent *best-seller* que pretèn demostrar l'origen *mossàrab* del *valencià*.

què hauríem fet amb la llegendària força moral de tan *magna* institució?¹⁰

La insolidesa de l'argument d'autoritat, des del punt de vista del raonament científic, es fa més visible si arribem al final de l'argumentació: si la disgregació onomàstica i de consciència lingüística s'hagués consumat realment, si les actuals autoritats haguessin estat particularistes, si l'«expert estranger» no hagués estat *unitarista*,¹¹ llavors el secessionisme hauria pogut reeixir en els seus objectius. Tot això, independentment de les característiques estructurals del *valencià*. Així de senzill. Però, com observa RADATZ (1993: 109-110), el secessionisme va perdre en 1932 la seva ocasió de construir una *Ausbausprache* en el sentit de KLOSS 1967, la qual cosa explica que avui només aconsegueixi victòries parcials.

3 Totes aquestes observacions més o menys fragmentàries contribueixen, en bona mesura, a un necessari reenfocament de la problemàtica enunciada al principi. Les afirmacions que vertebraven el present estudi seran redundants, segurament, per a més d'un col·lega: seria un bon principi. Qualsevol intent de revisar el funcionament d'aquesta àrea científica produirà necessàriament un avanç en la maduresa del discurs. D'això es tracta, efectivament.

La diferenciació clara entre els dos àmbits vitals de la ciència és fonamental per entendre, en tota la seva complexitat, l'*argumentum ex auctoritate*. Provisionalment, es pot concloure que la

¹⁰ Fins i tot hi ha qui reivindica Joan Fuster i Lluís Aracil com a precedents d'un cert pro-secessionisme lingüístic! No és cap broma: cfr. l'impresentable *Document 88* (València 1989), que basa el seu raonament en un article equivoc de Fuster, reeditat en *Punts de meditació* (València 1985: 139-142) i en un text aracilià molt crític amb el IIon Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

¹¹ Cfr. la torbació que provocà, en àmbits intel·lectuals, la delirant invenció d'un «romanista estranger», presumpte catedràtic de la Universitat de Munic, anomenat Bernhard Weiss, partidari de la *independència de la llengua valenciana*. Els detalls de la historieta, i de com fou descoberta la fallàcia, es poden trobar en BELLO 1988: 242-247.

descripció objectiva d'aquest criteri ha de ser doble: d'una banda, la seva naturalesa epistemològica l'exclou radicalment de l'àmbit discursiu habitualment anomenat *científic*, ja que és un element que neutralitza les bases del progrés científic — ço és, la investigació fonamentada en el lliure examen, el debat i la revisió crítica.¹² D'altra banda, aquest argument és un dels elements que vertebraven les relacions entre la societat i la comunitat científica. La prioritat discursiva del científic és l'àmbit de poder a partir del qual s'estableix la seva relació amb el grup social. En certa manera, la ciència com a institució basa la seva pròpia supervivència en la prioritat discursiva de l'expert, i aquesta prioritat recolza també — i entre altres elements — en el criteri d'autoritat intel·lectual.

Això es pot traduir al llenguatge més corrent, en relació amb el concepte d'unitat lingüística debatut més amunt. Per al lingüista, la diferència entre llengua i dialecte no pot ser unívoca ni menys encara trobar-se subjecta a patrons de judici absolutament *objectius*.¹³ Els mapes lingüístics, tal com els coneixem, s'han d'entendre com a abstraccions més aviat arbitràries, com a unitats d'anàlisi per a l'estudi del(s) llenguatge(s). En aquest sentit, les *llengües* (com a unitats amb perfils geogràfics i estructurals definits) tenen les característiques d'allò que s'anomena *hipòtesi de treball*. La hipòtesi {català}, per exemple, és una unitat més o menys arbitrària, amb un perfil geogràfic i estructural determinat, que serveix per referir-hi explicacions lingüístiques de tot tipus i per bastir una comunitat lingüística concreta. Manejant hipòtesis així, l'estudiós del llenguatge munta teories i explicacions diverses, però sempre conscient que treballa amb un *continuum*

¹² És a dir, que en el *struggle for life* entre teories que caracteritza la ciència, el criteri d'autoritat és un *deus ex machina* que pot oferir solució a qualsevol tipus de debat; d'aquí, precisament, la seva connotació teològica, ja que tot interrogant trobarà resposta en funció de l'*auctoritas* escollida. En realitat, és un criteri que no soluciona els interrogants i els debats de la ciència, sinó que els congela.

¹³ Tot i defensar una visió propera a aquesta en alguns punts, l'article de MARTÍ I CASTELL 1988 no arriba, en absolut, al fons del problema.

multiforme de *lectes* individuals i/o socials agrupats convencionalment sota rètols determinats. En certa manera, es pot dir que el lingüista constata, per diverses raons (històriques, estructurals, socials, etc.), l'existència de *continua* lingüístics susceptibles de rebre un tractament unitari i, en conseqüència, n'afirma convencionalment l'existència d'una unitat per al desenvolupament d'estudis posteriors. Vist així, afirmar l'existència d'unitats lingüístiques no és altra cosa que arribar a convencions determinades sobre elles. No es pot assignar, doncs, més contingut *objectiu* al terme *llengua*,¹⁴ i ja hem vist que el criteri d'autoritat no garanteix la validesa epistemològica d'aquestes convencions. Finalment, ni el criteri de l'evidència [?] ni el de la convicció subjectiva, ni el de la intelligibilitat mútua no poden donar resposta a aquest tipus de problema, ja que són criteris aliens al procés objectiu de la recerca. La unitat lingüística, com la mateixa llengua, és una creació social.

Tanmateix, aquest relativisme, si és que a «relativisme» arriba, no ha de fer desesperar el lingüista, ja que les anteriors explicacions es refereixen al funcionament intern de la comunitat científica. Si s'apliquessin aquestes idees al seu funcionament social, quin paper hauria desenvolupat el lingüista enmig d'esvalots i baralles que comencen qüestionant la seva prioritat discursiva? Si s'elimina el contingut decisiu — i decisor — de la definició estructural, si hom rebutja els criteris d'autoritat, evidència i convicció subjectiva, què pot argumentar el lingüista enfront del secessionisme o de qualsevol contracorrent semblant? Crec que el lingüista, *en tant que científic*, pot defensar la seva prioritat discursiva enfront dels atacs més o menys organitzats aliens a la professió; però si es veu enfrontat amb autoritats paral·leles, potser l'única manera que tindrà de defugir el conflicte d'autoritats serà l'apellació al consens majoritari de la disciplina. Aquesta idea no té res a veure amb cap forma de conservadorisme ideo-

¹⁴ Tot això és independent de si, per a aquestes convencions, hom aprofita la consciència social o històrica de pertanyença a una unitat determinada o si, per contra, aquesta consciència és una creació posterior a la definició convencional.

lògic ni de solidaritat corporativa: ben al contrari, només es pot defensar l'argument d'autoritat com a garantia per a la conservació dels àmbits científics de debat i recerca. Sense un reconeixement normalitzat de prioritat discursiva, és gairebé impossible de concebre l'existència d'una independència institucionalitzada per al científic. El lingüista, doncs, pot apellar tranquil·lament a la seva solvència científica o a les autoritats intel·lectuals per asseverar que el *valencià és català* o que els neerlandesos no parlen alemany, perquè només així podrà defensar la seva prioritat en l'argumentació. El problema més greu serà doble: d'una banda, la inoperància i fragilitat d'aquest tipus d'argumentació; d'altra banda, el fet que no és així com es construeix una comunitat lingüística. Que aquesta hagi estat l'única estratègia emprada — amb una inanitat patètica —, o que amb això hom escamotegi el problema fonamental, és una qüestió ben difícil, que aquí ha estat tractada només tangencialment. Cal tenir en compte que el lingüista també és part de la societat: no només és *subjecte* que estudia, sinó també *objecte* estudiat, si s'accepta la dubtosa dicotomia tradicional. Això significa que, en la seva interacció amb el cos social, haurà de ser conscient de fins a quin punt pot mantenir la seva prioritat discursiva sense perjudici per a la comunitat lingüística que vol construir i estudiar — o sense contradicció flagrant amb un estat de coses ja consumat. Sobre aquest punt, però, no es pot dir res de definitiu.

La doble cara de l'*argument d'autoritat*, aplicat a la unitat lingüística, demana també dos tractaments diferents. Als col·legues — i no en són pocs — que encara creuen en la definició estructural de les unitats lingüístiques i en la prioritat discursiva innata del lingüista, se'ls pot proposar un criteri aproximadament relativista i crític: la *convenció* és a la base tant de les taxonomies geolingüístiques com de l'acceptació social de la prioritat discursiva. Cal acceptar, també, la distinció clara entre *unitat* [sociolingüística] i *uniformitat* [estructural o *lingüística*]. D'altra banda, el problema no és si cal o no cal emprar *argumenta ex auctoritate* enfront de la resta de la societat (ús que de vegades pot ser raonable per garantir la conservació institucional del lingüista com a «científic»): el problema real és conciliar la prioritat

discursiva amb l'esperit crític i amb la superació dels obstacles que impedeixen la vertebració lliure i racional de les comunitats lingüístiques com a productes de la (inter)acció social.

Aquestes propostes de debat no s'han de prendre com a mostra de barreja entre un relativisme sediciós i un maquiavellisme ingenu i aigualit, ni s'hi ha de veure cap espècie de *doble moral* en el terreny científic. Ben al contrari, els estudiosos han d'harmonitzar l'aposta per la raó crítica rigorosa amb llur condició de científics. La proposta no passa, tampoc, de ser una convenció que es pot debatre i rebatre: però és útil.

Bibliografia

- Adlert, Miquel (1977): *En defensa de la llengua valenciana*, València: Del Cénia al Segura.
- Albert, Hans (1968): *Traktat über kritische Vernunft*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeneck) [51991] (paginació de la 1^a ed.).
- Albert, Hans (1971): *Plädoyer für kritischen Rationalismus*, München: R. Piper & Co.
- Albert, Hans (ed.) (1964): *Theorie und Realität: ausgewählte Aufsätze zur Wissenschaftslehre der Sozialwissenschaft*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeneck) [21972].
- Aracil, Lluís V. (1982): *Papers de sociolingüística*, Barcelona: La Magrana.
- Aracil, Lluís V. (1983): *Dir la realitat*, Barcelona: Països Catalans.
- Barnes, Barry et alii (1972): *Sociology of Science*, trad. esp. *Estudios sobre sociología de la ciencia*, Madrid: Alianza, 1980.
- Bello, Vicent (1988): *La pesta blava*, València: Tres i Quatre.
- Berger, Peter L. / Luckmann, Thomas (1966): *The Social Construction of Reality*, trad. esp. *La construcción social de la realidad*, Buenos Aires: Amorrortu, 1968, 101991.
- Calaforra, Guillem (1993): «Sobre connotacions i implícits en la historiografia de la llengua», dins: Hauf, Albert / Ferrando, Antoni (eds.): *Miscellània Joan Fuster VII*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 371-391.
- Chambers, J. K. / Trudgill, Peter (1980): *Dialectology*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Facultat de Filologia (1978): *Informe sobre la llengua del País Valencià*, València: Universitat.
- Ferrando, Antoni (1980): *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*, València: I. F. V.; Universitat.
- Fishman, Joshua A. (1972): *The Sociology of Language*, trad. esp. *Sociología del lenguaje*, Madrid: Cátedra, 31988.
- Guinot, Josep M^a (1988): «*La llengua valenciana, hui*»: estudi sintètic [sic!], València: Anales de la A. C. V.
- Hobsbawm, Eric / Ranger, Terence (1983): *The Invention of Tradition*, trad. cat. *L'invent de la tradició*, Barcelona: Eumo, 1988.
- Kloss, Heinz (1967): «'Abstand-languages' and 'Ausbau-languages'», dins: *Anthropological Linguistics* 9/7, pàgs. 29-41.
- König, Werner (1978): *dtv-Atlas zur deutschen Sprache*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 81991.
- Kremnitz, Georg (1990): *Gesellschaftliche Mehrsprachigkeit*, Wien: Braumüller.
- Kuhn, Thomas S. (1962): *The Structure of Scientific Revolutions*, trad. esp. *La estructura de las revoluciones científicas*, México; Madrid; Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1971.
- Lliso Genovés, Francisco (1990): *El siglo de oro de la lengua valenciana*, Mislata.
- Mariner, Sebastián (1981): «La distinció llengua/dialecte en sociolingüística», dins: *Revista Española de Lingüística* 11/2, pàgs. 331-340.
- Martí i Castell, Joan (1988): «Connotacions i derivacions sociolingüístiques dels conceptes 'llengua' i 'dialecte'», dins: *Zeitschrift für Katalanistik* 1, pàgs. 36-51.
- Mollà, Toni / Palanca, Carles (1987): *Curs de sociolingüística-1*, Alzira.
- Mollà, Toni / Viana, Amadeu (1989): *Curs de sociolingüística-2*, Alzira: Bromera.
- Pérez Moragon, Francesc (1982): *L'Acadèmia de Cultura Valenciana: història d'una aberració*, València: Tres i Quatre.
- Polanco, Lluís B. (1984): «Llengua i dialecte: una aplicació dialectomètrica a la llengua catalana», dins: *Estudis en memòria del*

- professor Manuel Sanchis Guarner, I, València: Universitat, pàgs. 267-276.
- Polanyi, Michael (1958): *Personal Knowledge*, London: Routledge & Kegan Paul [1978].
- Popper, Karl R. (1959): *The Logic of Scientific Discovery*, London (1^a ed.: *Logik der Forschung*, Wien 1934), traducció catalana: *La lògica de la investigació científica*, Barcelona: Laia, 1985.
- Pueyo, Miquel (1991): *Llengües en contacte en la comunitat lingüística catalana*, València: Universitat.
- Radatz, Hans-Ingo (1993): «'Katalanisch' oder 'Valencianisch'?»: zum sprachlichen Sezessionismus im Land València», dins: *Zeitschrift für Katalanistik* 6, pàgs. 97-120.
- Schlieben-Lange, Brigitte (1973): *Soziolinguistik: eine Einführung*, Stuttgart; Berlin; Köln; Mainz: Kohlhammer (2^a 1991).
- Simó Santonja, Vicente L. (1975): *¿Valenciano o catalán?*, València.
- Tavani, Giuseppe et alii (1989): *Llibre blanc sobre la unitat de la llengua catalana*, Barcelona: Barcino.
- Vandeputte, Omer / Tromp, Hans / Cadiñanos, José I. (1983): *El Neerlandés*, Rekkem: «Stichting Ons Erfdeel vzw» Fundación flamenco-neerlandesa.
- Veny, Joan (1984): *Introducció a la dialectologia catalana*, Barcelona.

Brigitte Schlieben-Lange (Tübingen)

Für ein «aufgeklärtes Sprachbewußtsein»: Eröffnung einer Debatte

Dem Sprachwissenschaftler stellt sich gerade heute in vielen Situationen die Frage, ob und wie er sich zu sprachpolitischen Fragen äußern kann und soll, ja ob er nicht geradezu verpflichtet ist, sich zu Wort zu melden. Eine besonders schwierige und wichtige Frage — und genau diese thematisiert Guillem Calaforra in dem vorstehenden Beitrag — ist die nach der Einheit und Ausdehnung der Sprachgemeinschaften, wie hier im Fall der Stellung des Valencianischen zum Katalanischen. Man könnte aber auch an andere Streitfragen denken: an den Status des Galicischen, des Korsischen, des Aromunischen, an die Einheit des Spanischen, des Portugiesischen und des Französischen in der Alten und der Neuen Welt, an den Status der Kreolsprachen usw. Bereits diese kurze Liste macht deutlich, daß es sich um äußerst schwierige Probleme handelt, und auch, daß es bei ihrer Behandlung eine ganze Reihe von Gesichtspunkten gibt, die gegeneinander abgewogen werden müssen, keineswegs bloß den der strukturellen Gemeinsamkeiten (wenngleich auch dies ein sehr wichtiges Kriterium bei der Erarbeitung einer sinnvollen Sprachpolitik ist).

Da der Beitrag von Calaforra dazu geeignet ist, eine Debatte über die Zusammenarbeit von Sprachwissenschaftlern und Politikern oder auch über das Verhältnis eines Wissenschaftlers und Politikers in derselben Person (*ciència i passió*) auszulösen, möchte ich den Versuch machen, eine solche Debatte zu beginnen, indem ich versuche, verschiedene Fragestellungen klar zu unterscheiden und schließlich für ein «aufgeklärtes Sprachbewußtsein» zu votieren.

Was die Charakterisierung des *argumentum ex auctoritate* angeht, bin ich mit Calaforra völlig einig: Zunächst muß zwischen seiner Verwendung innerhalb der Wissenschaft einerseits und der durch den/die Wissenschaftler gegenüber der Gesell-